

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОСУДОВОГО СЛІДСТВА

УДК 343.541

Д. П. ЄВТЄЄВА,

аспірант

Інституту вивчення проблем злочинності НАПрН України

БЕЗПОСЕРЕДНІЙ ОБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ «ЗЛОВЖИВАННЯ ОПІКУНСЬКИМИ ПРАВАМИ» (СТ. 167 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ)

Досліджено безпосередній об'єкт зловживання опікунськими правами – злочину, передбаченого ст. 167 Кримінального кодексу України.

У ст. 1 Конституції Україна проголошена демократичною, соціальною та правовою державою. У центрі уваги такої держави має бути людина як найвища соціальна цінність, а також її права і свободи [1, с. 11, 13].

Одним з індикаторів вищенаведених засад є рівень турботи держави про осіб, що потребують особливих форм соціально-правової допомоги та захисту. До форм зазначеної турботи в Україні належить, зокрема, й опіка та піклування, завданням яких відповідно до ст. 55 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) є забезпечення особистих немайнових і майнових прав та інтересів малолітніх, неповнолітніх осіб, а також повнолітніх осіб, які за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права і виконувати обов'язки. Турбота щодо таких громадян потребує окремих гарантій, у тому числі нормативно-правових. Серед останніх можна виділити встановлену у ст. 167 Кримінального кодексу України (далі – КК) кримінальну відповідальність за зловживання опікунськими правами.

Для правильного застосування вказаної норми необхідно проаналізувати ознаки складу злочину, до яких, зокрема, належить об'єкт злочину.

Наша стаття присвячена аналізу безпосереднього об'єкта зловживання опікунськими правами. Одразу необхідно зазначити, що спеціального дослідження, присвяченого аналізу ознак вказаного складу злочину, у вітчизняній науці кримінального права досі проведено не було.

Під безпосереднім об'єктом злочину слід розуміти конкретні суспільні відносини, охоронювані певною нормою статті Особливої частини КК, яким злочинном заповдіюється або може бути заповдіяна шкода¹ [2, с. 106].

Для встановлення безпосереднього об'єкта зазначеного злочину необхідно звернутися до його диспозиції, яку законодавець закріпив у такому вигляді: «Використання опіки чи піклування з корисливих мотивів на шкоду підопічному (зайняття житлової площі, використання майна тощо)».

Безпосередні об'єкти злочинів, передбачених нормами статей 164–169 КК (серед яких безпосередній об'єкт зловживання опікунськими правами), належить до сфери сімейних та опікунських відносин². Однак конкретні відносини, що охороняються зазначеними нормами, хоча і є спорідненими³, проте за своєю сутністю обмежуються окремими соціальними інститутами⁴. Тому безпосередній об'єкт злочину,

ті суспільні відносини, на які посягає конкретний злочин і яким він заповдіює шкоду [3, с. 100]; інші науковці визначають безпосередній об'єкт як соціальні цінності, на які посягає конкретна злочинна дія або бездіяльність [4, с. 130] тощо.

² Під опікунськими відносинами в цивільно-правовій та сімейно-правовій доктрині мають на увазі відносини з опіки та піклування.

³ Так, О. О. Пунда зазначає, що право на опіку та піклування є елементом права на особисте влаштування (або права на налагодження життя), органічно пов'язаного з правом на сім'ю. Здійснення права на особисте влаштування спрямоване на створення для окремої людини належних умов її соціального буття, якщо вона залишилась поза сімейним середовищем [5, с. 326, 328]. Багато інших науковців також відзначають зв'язок опіки (піклування) та сім'ї, вказуючи на «сімейний» характер, властивий опіці над особою [6, с. 12; 7, с. 28].

⁴ Науковці проводять відмінності між ними. Так, З. В. Ромовська вказує на те, що опіка та піклування – це цивільно-правовий інститут, не пов'язаний безпосередньо із сімейними відносинами. Підопічним може бути той, хто не перебуває з опікуном у

¹ Така точка зору є традиційною. Проте існують й інші погляди на безпосередній об'єкт злочину. Так, деякі вчені безпосереднім об'єктом вважають

передбаченого нормою ст. 167 КК, цілком можна розглядати в межах лише опікунських відносин. Отже, очевидно, що для його встановлення слід звернутися до положень цивільного та сімейного права.

Для визначення безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст. 167 КК України, необхідно через призму опікунських відносин з'ясувати зміст суспільних відносин, охоронюваних цією нормою, проаналізувати елементи їх структури (предмет, суб'єктів та соціальний зв'язок⁵).

Специфіку суспільних відносин відображає перш за все їх *предмет*, під яким у науці розуміють те, з приводу чого або у зв'язку з чим існують суспільні відносини [11, с. 47–48; 2, с. 98].

Для встановлення предмета суспільних відносин з опіки та піклування необхідно звернутися до положень регулятивного законодавства. Як уже було зазначено, відповідно до ст. 55 ЦК опіка та піклування встановлюються з метою забезпечення особистих немайнових і майнових прав та інтересів малолітніх, неповнолітніх осіб, а також повнолітніх осіб, які за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права і виконувати обов'язки. Разом із тим, відповідно до ч. 1 ст. 72 ЦК опікун також зобов'язаний дбати про збереження та використання майна підопічного в його інтересах⁶.

Такі цілі в науці називають загальними цілями опіки та піклування. Окрім них виділяють і спеціальні цілі, що диференціюються стосовно повнолітніх та неповнолітніх підопічних осіб [12, с. 64]. Щодо повнолітніх підопічних, то відповідно до положень ЦК опікун та піклувальники зобов'язані дбати про підопі-

кровному спорідненні. Опікун та підопічний не зобов'язані проживати спільно. Це стосується і піклування. Саме з таких міркувань загальні положення про опіку та піклування перенесені до ЦК [8, с. 462]. Л. Ю. Міхеєва зауважує, що правовідносини опікунів та піклувальників не є сімейно-правовими хоча б тому, що цих осіб не пов'язують аліментні зобов'язання [9, с. 55].

⁵ Така трискладова структура суспільних відносин вважається у правознавстві загальноприйнятною [10, с. 16].

⁶ Окрім того, відповідно до ст. 44 ЦК, опіка встановлюється над майном безвісно відсутньої особи, а також особи, місце перебування якої невідоме. Проте у таких відносинах відсутня підопічна особа, а тому вони не належать до предмета нашого дослідження.

чних, забезпечувати їх доглядом, лікуванням, створювати необхідні побутові умови (ч. 1 ст. 67, ч. 1 ст. 69 ЦК). Що ж до дітей, то відповідно до ч. 1 ст. 67, ч. 1 ст. 69 ЦК, а також ст. 249 Сімейного кодексу України (далі – СК) опікун та піклувальники повинні виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, психічний, духовний розвиток, про створення для неї необхідних побутових умов, забезпечити одержання дитиною повної загальної середньої освіти.

Із усього вищезазначеного випливає, що предметом суспільних відносин з опіки та піклування є особисті немайнові, майнові права, майно, інтереси підопічних осіб, нормальне фізичне існування повнолітніх осіб (що включає в себе турботу, догляд, лікування, створення для них необхідних побутових умов тощо), а також виховання, нормальне фізичне існування, нормальний фізичний, психічний, духовний, соціальний та інтелектуальний розвиток дитини.

Виникає питання: в якому ж обсязі предмет суспільних відносин з опіки та піклування збігається з предметом суспільних відносин, охоронюваних ст. 167 КК?

О. І. Белова зазначає, що предметом відносин, охоронюваних нормою, передбаченою ст. 167 КК, є майно та майнові права особи, що перебуває під опікою або піклуванням, які опікун або піклувальник може використати з корисливою метою на шкоду підопічному [13, с. 75]. З такою думкою не можна погодитися. Уявляється, що *предметом суспільних відносин, перш за все взятих під охорону ст. 167 КК, є нормальне⁷ фізичне існування та нормальний фізичний, психічний, духовний, соціальний та інтелектуальний розвиток підопічних дітей, нормальне фізичне існування повнолітніх підопічних осіб*. Щодо майна та майнових прав підопічних, то ми вважаємо, що вони лише обумовлюють формування інтересів, а у своїй сукупності майно, майнові права та інтереси є засобами забезпечення нормального існування, розвитку усіх категорій підопічних осіб.

Після з'ясування предмета необхідно встановити *суб'єктів (учасників) суспільних відносин з опіки та піклування*.

Опікунські відносини є досить багатограними. Визначити їх суб'єктів допоможе огляд

⁷ Відповідно до тлумачного словника, «нормальний» означає «який не має відхилень від норми; який відповідає загальноприйнятим нормам, установленим, вимогам і т. ін.; звичайний» [14, с. 792].

структуризації цих відносин, запропонованої Н. А. Д'ячковою. Вона виділяє два основних види подібних відносин з опіки: внутрішні – власне відносини опіки (вони виникають між опікуном та підопічним) та зовнішні – відносини, що пов'язані з опікою (між опікуном та органом опіки та піклування, між опікуном та третіми особами тощо) [6, с. 19].

За нашим переконанням, вищенаведену класифікацію цілком можна поширити не лише на відносини з опіки, а й на відносини з піклування, проте вважаємо за необхідне внести до неї певні корективи. На наш погляд, замість слів «опікун» та «піклувальник» правильніше вживати конструкцію «особа, що здійснює опіку та піклування» або «особа, що має опікунські повноваження»⁸.

Важливе значення у зовнішніх відносинах з опіки та піклування мають *суди* (статті 60, 75 ЦК) та *органи опіки та піклування*. Особливість останніх полягає в тому, що вони наділені як владними повноваженнями, так і певним обсягом цивільних і сімейних прав та обов'язків. Вони задіяні і у внутрішніх (як особи, що здійснюють опіку та піклування (ст. 65 ЦК)), і в зовнішніх опікунських відносинах (з особами, що мають опікунські повноваження). Іншими суб'єктами зовнішніх відносин з опіки та піклування можуть бути *органи (установи), фізичні особи, з якими особа, що має опікунські повноваження, може вчиняти правочини; перед якими захищає права та інтереси підопічного*.

Ядром відносин з опіки та піклування є внутрішні відносини, тобто відносини між особою, що здійснює опіку або піклування, та підопічною особою, оскільки, як наголошує Н. А. Д'ячкова, власне в них реалізується мета опіки – охорона особистих та майнових прав осіб [6, с. 19].

У доктринальних джерелах суб'єктів, що здійснюють опіку та піклування, поділяють на фізичних осіб-опікунів (піклувальників) та юридичних осіб, що виконують опікунські функції [15, с. 146; 6, с. 24–25]. До останніх належать, зокрема, дитячі будинки, загальноосвітні школи-інтернати [16], будинки-інтернати для громадян похилого віку та інвалідів, гериатричні пансіонати, пансіонати для ветеранів війни і праці [17], органи опіки та піклування (ст. 65 ЦК) тощо. Н. А. Д'ячкова підкреслює при цьому, що безпосередньо опіку (в повному обсязі) мо-

же здійснювати лише людина; що ж до юридичних осіб, то законодавець у нормативних актах, зокрема, у СК слушно зазначає, що адміністрація відповідного закладу охорони здоров'я, навчального або іншого дитячого закладу лише виконує функції опікуна (ст. 245) [6, с. 24–25].

Для позначення фізичних осіб-опікунів (піклувальників) та юридичних осіб, що виконують опікунські функції, цілком можна застосовувати збірне поняття «*особи, що здійснюють опіку та піклування*» або «*особи, що мають опікунські повноваження*». Обсяг цього поняття становить таке коло осіб:

а) власне опікуни (піклувальники) (ч. 2 ст. 63 ЦК); б) орган опіки та піклування (ст. 65 ЦК); в) керівники спеціальних закладів (навчальних, охорони здоров'я або соціального захисту населення), на яких законодавець покладає здійснення опіки та піклування (ст. 66 ЦК, ст. 245 СК, п. 3.6 Правил опіки та піклування) [18]; г) патронатні вихователі, прийомні батьки, батьки-вихователі дитячого будинку сімейного типу (що прирівняні законодавцем до опікунів або піклувальників) (ст. 255, ч. 1 ст. 256-2, ч. 4 ст. 256-2 СК).

Іншою стороною внутрішніх відносин з опіки та піклування є *підопічна особа*.

Відповідно до положень ЦК України опіка встановлюється над малолітніми особами, які є сиротами або позбавлені батьківського піклування, та фізичними особами, які визнані недієздатними (ст. 58 ЦК). Піклування встановлюється над неповнолітніми особами, які є сиротами або позбавлені батьківського піклування, та фізичними особами, цивільна дієздатність яких обмежена (ст. 59 ЦК).

Таким чином, суб'єктний склад відносин опіки та піклування є досить розгалуженим.

Для встановлення суб'єктів суспільних відносин, охоронюваних нормою, передбаченою ст. 167 КК, необхідно констатувати, що зловживання опікунськими правами посягає лише на внутрішні опікунські відносини, тобто на відносини, що виникають між особою, яка має опікунські повноваження, та підопічною особою. Зовнішні опікунські відносини не охороняються нормою ст. 167 КК.

Отже, коло *суб'єктів суспільних відносин, охоронюваних нормою, передбаченою ст. 167 КК*, є вужчим за коло суб'єктів опікунських відносин і його утворюють: а) *особи, наділені опікунськими повноваженнями; б) підопічні особи*.

Соціальним зв'язком за загальним правилом є певна діяльність суб'єктів або пасивний стан. Сутність опіки (піклування) полягає у правовому

⁸ Наведена думка буде обґрунтована нижче.

зв'язку між опікуном (піклувальником) та підопічним, в обов'язку опікуна здійснювати права підопічного і виконувати за нього юридичні обов'язки [19, с. 304]. Ми вважаємо, що соціальним зв'язком суспільних відносин, охоронюваною нормою, передбаченою ст. 167 КК, можна назвати здійснення особою, що володіє опікунськими повноваженнями, наданих їй прав та обов'язків щодо забезпечення нормального фізичного існування та нормального фізичного, психічного, духовного, соціального та інтелектуального розвитку підопічних дітей, нормального фізичного існування повнолітніх підопічних осіб.

Зазначені повноваження закріплені в цивільному, сімейному та адміністративному (коли особою, що здійснює опіку та піклування, є орган опіки та піклування) законодавстві.

З'ясування структури суспільних відносин з опіки та піклування та тієї їх частини, що перш за все охороняються нормою, передбаченою ст. 167 КК, дає змогу визначити повний обсяг суспільних відносин, поставлених під охорону зазначеною нормою, тобто сформулювати основний та додаткові безпосередні об'єкти вказаного злочину.

Щодо безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст. 167 КК, в науці існують різні думки. Одні автори вважають, що безпосереднім об'єктом даного злочину є права підопічних громадян [20, с. 368], М. І. Мельник формулює його як майнові та інші права осіб, стосовно яких встановлено опіку чи піклування [21, с. 431; 22, с. 106]. І. О. Зінченко безпосереднім об'єктом аналізованого злочину називає майнові права й інтереси осіб, щодо яких встановлені опіка чи піклування [23, с. 58]; С. Я. Лихова – майнові права осіб, які знаходяться під опікою чи піклуванням [24, с. 246]; І. О. Белова – майнові сімейні відносини, а також інші майнові відносини, що виникають між суб'єктами опіки та піклування [13, с. 44].

На нашу думку, вчені, які пропонують вважати безпосереднім об'єктом досліджуваного злочину права або інтереси підопічних, підміняють об'єкт предметом суспільних відносин з опіки та піклування. Окрім того, незрозумілою видається конструкція «майнові та інші права підопічних», запропонована М. І. Мельником, оскільки невизначену категорію «інших прав» повністю можна замінити категорією «немайнові права». Ми вважаємо, що вищенаведені точки зору неправильно та неповно розкривають зміст та обсяг безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст. 167 КК.

За нашим переконанням, основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого

ст. 167 КК України, необхідно визнати суспільні відносини, що забезпечують нормальне фізичне існування, нормальний фізичний, психічний, духовний, соціальний та інтелектуальний розвиток підопічних дітей та нормальне фізичне існування повнолітніх підопічних осіб.

При цьому відносини щодо нормального існування, розвитку підопічних включають у себе відносини щодо забезпечення майнових прав, охорони майна підопічних, забезпечення їхніх особистих немайнових прав, забезпечення їхніх інтересів. Вбачається, що саме такі відносини перш за все поставлені під охорону досліджуваної норми.

В аналізованому злочині можна виділити також додатковий обов'язковий та додатковий факультативний об'єкти.

*Додатковим обов'язковим об'єктом зазначеного злочину є суспільні відносини, що забезпечують охорону майна, майнових прав та майнових інтересів підопічного, тобто майнові відносини*⁹.

Тут варто згадати, що відповідно до ст. 190 ЦК майном є окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки. У кримінальному ж праві до поняття майна не включають майнових прав. Саме тому в даному випадку наведені категорії виділені окремо. При цьому шкода основному безпосередньому об'єкту спричиняється виходячи з диспозиції ст. 167 КК, у якій зазначено корисливу мету, а також указано форми злочинного діяння (зайняття житлової площі, використання майна) шляхом посягання на додатковий обов'язковий об'єкт.

Додатковим факультативним об'єктом аналізованого злочину є суспільні відносини, що забезпечують особисте немайнове право підопічного на недоторканність житла.

Шкода праву підопічного на недоторканність житла завдається лише в таких формах зловживання опікунськими правами, як зайняття житлової площі або незаконне відчуження житла підопічного. У такому випадку, поряд із майновим правом (шляхом посягання на нього), страждає його особисте немайнове право на недоторканність житла, передбачене в Конституції України (ч. 1 ст. 30, ч. 3 ст. 47) та ЦК (ч. 1, ч. 4 ст. 311)¹⁰. При цьому додаткової кваліфікації за

⁹ У цивільно-правовій літературі майновими відносинами називають відносини, що виникають з приводу майна [25, с. 7; 26, с. 10].

¹⁰ Із цього приводу С. І. Чорнооченко зазначає, що у такому випадку захист особистого немайнового права і майнового права збігається, адже визнання

ст. 162 КК (порушення недоторканності житла) у таких випадках зазначені діяння не потребують.

Саме такий розподіл суспільних відносин з опіки та піклування на основний та додатковий об'єкти досліджуваного злочину пояснюється тим, що, як було зазначено вище, при характеристиці предмета суспільних відносин майно та майнові права лише обумовлюють формування інтересів, а у своїй сукупності майно, майнові права та інтереси є засобами забезпечення нормального існування, розвитку всіх категорій підопічних осіб.

Встановлення безпосереднього об'єкта злочину, передбаченого ст. 167 КК, дозволяє визначити *механізм заподіяння шкоди цим відносинам*.

Шкода безпосередньому об'єкту (як основному, так і додатковим об'єктам) завдається шляхом злочинного впливу на соціальний взаємозв'язок між суб'єктами опікунських відносин, що вчиняється одним із таких суб'єктів, тобто «зсередини». При здійсненні посягання суб'єкт суспільних відносин, що має опікунські повноваження, використовує їх на свою користь, завдаючи шкоди підопічному. Таким чином, зазначений суб'єкт, порушуючи вимоги нормативно-правових приписів, виключає себе з даних відносин або істотно знижує в них свою роль, унаслідок чого відбувається деформація встановленого взаємозв'язку¹¹.

Усе вищезазначене дозволяє розробити схему посягання на об'єкт зловживання опікунськими правами.

Отже, особа, що має опікунські повноваження, порушуючи відносини, що виникають з приводу охорони майна, майнових прав та майнових інтересів підопічного (додатковий обов'язковий об'єкт), завдає шкоди нормальному фізичному існуванню, нормальному фізичному, психічному, духовному, соціальному та інтелектуальному розвитку підопічних дітей та нормальному фізичному існуванню повнолітніх підопічних осіб (основний безпосередній об'єкт), унаслідок чого страждають також їхні особисті немайнові права, інтереси. При цьому в деяких випадках також може порушуватися право підопічних осіб на недоторканність житла (додатковий факультативний об'єкт).

Встановлення безпосереднього об'єкта досліджуваного злочину та механізму заподіяння ним шкоди охоронюваним кримінальним законом суспільним відносинам дає змогу зрозуміти ступінь суспільної небезпечності такого діяння, глибину шкоди, що може бути ним заподіяна, а також сприяє визначенню інших ознак його складу, допомагає правильно кваліфікувати та провести відмежування цього злочину від суміжних складів.

суб'єктивного права на недоторканність житла можливе лише у сполученні зі встановленням майнового права на це житло, оскільки, не володіючи житлом, не можна володіти правом на його недоторканність [27, с. 38].

¹¹ У наукових працях при описі механізму заподіяння шкоди об'єкту типовою є вказівка на розрив

соціального зв'язку. Вбачається, що останній при вчиненні злочину (злочинів) може бути не розірвано, а лише деформовано. При деформації уражаються певні ланки соціального зв'язку, але сам він залишається цілісним.

Список використаної літератури

1. Конституція України : наук.-практ. комент. / [редкол.: В. Я. Тацій (голова), О. В. Петришин, Ю. Г. Барабаш та ін. – [2-ге вид., переробл. і доповн.]. – Х. : Право, 2011. – 1128 с.
2. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.] ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – [4-те вид., переробл. і доповн.]. – Х. : Право, 2010. – 456 с.
3. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / [Ю. В. Александров, В. І. Антипов, М. В. Володько та ін.] ; відп. ред. Я. Ю. Кондратьєв ; наук. ред. В. А. Клименко та М. І. Мельник. – К. : Прав. джерела, 2002. – 432 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина : підруч. [для студ. юрид. вузів і ф-тів] / [Г. В. Андрусів, П. П. Андрушко, В. В. Бенківський та ін.] ; за ред. П. С. Матишевського та ін. – К. : Юрінком Інтер, 1997. – 512 с.
5. Пунда О. О. Поняття та проблеми здійснення особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування людини : монографія / О. О. Пунда. – Хмельницький ; К. : Вид-во С. Пантюка, 2005. – 436 с.
6. Д'ячкова Н. А. Опіка як спосіб охорони майнових прав фізичних осіб : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Д'ячкова Н. А. – Х., 2006. – 202 с.
7. Пергамент А. И. К вопросу о правовом положении несовершеннолетних / А. И. Пергамент // Ученые записки ВЮЗИ. – Вып. 3. – 1955. – С. 14–30.
8. Ромовська З. В. Сімейний кодекс України : наук.-практ. комент. / З. В. Ромовська. – К. : Ін Юре, 2003. – 532 с.
9. Михеева Л. Ю. Институт опеки и попечительства в современных условиях / Л. Ю. Михеева // Государство и право. – 2003. – № 5. – С. 53–59.

10. Тацій В. Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве / Тацій В. Я. – Харьков : Выща шк., 1988. – 198 с.
11. Глисти В. К. Проблема уголовно-правовой охраны общественных отношений / В. К. Глистин. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1979. – 128 с.
12. Цивільний кодекс України : наук.-практ. комент. / [за заг. ред. Е. О. Харитонов, Н. Ю. Голубевої]. – [5-те вид., переробл. та доповн.]. – Х. : Одиссей, 2009. – 1208 с.
13. Белова О. І. Кримінально-правова характеристика злочинів проти сім'ї та неповнолітніх : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Белова О. І. – Х., 2006. – 184 с.
14. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доповн.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : Перун, 2005. – 1728 с.
15. Мацегорін О. І. Опіка і піклування як складова захисту цивільних прав / О. І. Мацегорін // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 1. – С. 143–149.
16. Про затвердження Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування : наказ Міністерства освіти і науки України, Міністерства України у справах сім'ї, дітей та молоді № 747/460 від 21 верес. 2004 р. № 41 // Офіційний вісник України. – 2004. – 29 жовт. – Ст. 167.
17. Типове положення про будинок-інтернат для громадян похилого віку та інвалідів, геріатричний пансіонат, пансіонат для ветеранів війни і праці: наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 29 груд. 2001 р. № 549 // Офіційний вісник України. – 2002. – 15 лют. – № 5. – Ст. 153.
18. Про затвердження Правил опіки та піклування: наказ Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерством освіти України, Міністерством охорони здоров'я України та Міністерством праці та соціальної політики України від 26 трав. 1999 р. № 34/166/88 // Офіційний вісник України. – 1999. – 16 лип. – № 26. – Ст. 115.
19. Цивільне право України : курс лекцій : у 6 т. Т. 1 / [Р. Б. Шишка (кер. авт. кол.), О. Л. Зайцев, Є. О. Мічурін та ін.] ; за ред. Р. Б. Шишки та В. А. Кройтора. – [2-ге вид., випр. та доповн.]. – Х. : Еспада, 2008. – 680 с.
20. Уголовный кодекс Украины : комментарий / [под ред. Ю. А. Кармазина и Е. Л. Стрельцова]. – Харьков : Одиссей, 2001. – 960 с.
21. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка]. – [6-те вид., переробл. та доповн.]. – К. : Юрид. думка, 2009. – 1236 с.
22. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / [Ю. В. Александров, О. О. Дудоров, В. А. Клименко та ін.] ; за ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. – [2-ге вид., переробл. та доповн.]. – К. : Атіка, 2008. – 712 с.
23. Зінченко І. О. Кримінально-правова охорона виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина (аналіз законодавства і судової практики) : монографія / І. О. Зінченко. – Х. : Вапнярчук Н. М., 2007. – 320 с.
24. Лихова С. Я. Злочини у сфері реалізації громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина (розділ V Особливої частини КК України) : монографія / С. Я. Лихова. – К. : Київ. ун-т, 2006. – 573 с.
25. Цивільне право України. Ч. 1 : [підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти] / [Ч. Н. Азімов, М. М. Сібільов, В. І. Борисова та ін.] ; за ред. Ч. Н. Азімова, С. Н. Приступи, В. М. Ігнатенка. – Х. : Право, 2000. – 368 с.
26. Цивільне право України : підручник : у 2 кн. Кн. 1 / [О. В. Дзера (кер. авт. кол.), Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін.] ; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. – [2-е вид., доповн. і переробл.]. – К. : Юрінком Інтер. – 2004. – 736 с.
27. Чернооченко С. І. Особисті немайнові права, які забезпечують соціальне існування фізичних осіб в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Чернооченко С. І. – Х., 2000. – 239 с.

Надійшла до редколегії 12.02.2012

**ЕВТЕЕВА Д. П. НЕПОСРЕДСТВЕННЫЙ ОБЪЕКТ ПРЕСТУПЛЕНИЯ
«ЗЛОУПОТРЕБЛЕНИЕ ОПЕКУНСКИМИ ПРАВАМИ» (СТ. 167 УГОЛОВНОГО
КОДЕКСА УКРАИНЫ)**

Исследован непосредственный объект злоупотребления опекунскими правами – преступления, предусмотренного ст. 167 Уголовного кодекса Украины.

**YEVTEYEVA D. THE DIRECT OBJECT OF THE CRIME «ABUSE OF THE RIGHTS OF
GUARDIAN» CRIME (THE ARTICLE 167 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE)**

The direct object of the abuse of the rights of guardian – the crime determined the article 167 of the Criminal Code of Ukraine is researched.